

TYT FELSEFE · ÜNİTE 2 / 8 · VARLIK, BİLGİ VE BİLİM

Varlık Felsefesi:

TYT Hap Bilgi

ÖSYM TYT'de bu ünitenden 10 soru sordu: 6'sı 11-15. sorulardan, 4'ü Din Kültürü yerine çözülen ek felsefe sorularından (21-25). Son yıllarda ağırlık yapay zekâda: 2023, 2025 ve 2026'da makinelerin düşünüp düşünemeyeceği soruldu.

Notlar varlık felsefesinin temel sorularını, zihin ve beden tartışmasını, insanı tanımlamanın yollarını, yapay zekâ ve zaman görüşlerini veriyor; sonda ÖSYM'nin 10 sorusu tek tabloda.

Bu ünitende

10 çıkmış soru (2018-2026)

bu bloktan yılda ~4 soru

10 ÖSYM tuzağı

① ÖSYM bu ünitenden ne sordu?

10 sorunun 3'ü tek konudan geldi: Zihin ve beden.

Zihin ve beden ■■■■ 3 soru

2018/13 Zihnin fotoğrafı çekilebilir mi? 2019/22 La Mettrie: insan bir makine

2026/21 Yunus Emre: ruh ve beden

İnsan nedir? ■■■■ 3 soru

2018/22 İnsanın işlevsel tanımı 2021/15 Sartre: varoluş ve öz

2024/25 Dilthey: insan ve tarih

Makineler düşünebilir mi? ■■■■ 3 soru

2023/12 Bıçak Sırtı: replikalar ve insan 2025/11 Searle: Çin odası 2026/12 Turing testi

Zaman ■ 1 soru

2026/15 Bergson: yaşanan zaman

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

② Varlık Felsefesinin Soruları

Ontoloji ne sorar?

- Varlık felsefesi (ontoloji) var olanı var olan olarak inceler. İki temel soru: **Varlık var mıdır?** ve **Varlığın mahiyeti, yani ne olduğu nedir?**
- Varlığın var olmadığını savunan Gorgias'tır: "Hiçbir şey yoktur; olsa bile bilinemez; bilinse bile başkasına aktarılamaz."
- ÖSYM TYT'de varlık sorularını en çok **insan, zihin ve zaman** üzerinden sordu; arkhe (ana madde) tartışması felsefe tarihi ünitesinde.

Varlığın mahiyeti

GÖRÜŞ	VARLIK NEDİR?
Materyalizm (maddecilik)	Her şey maddedir; ruh ve zihin de maddeye indirgenir (Demokritos, La Mettrie). TYT 2019/22
İdealizm	Asıl varlık düşünce ya da idedir (Platon'da idealar, Hegel'de mutlak tin).
Düalizm (ikicilik)	Varlık birbirine indirgenemeyen iki tözdür: Descartes'ta düşünen töz ve yer kaplayan töz TYT 2018/13
Monizm (tekçilik)	Varlığı tek ilkeye bağlar; Spinoza'da tek töz Tanrı ya da doğadır.
Oluş	Varlık sürekli değişir: Herakleitos'a göre aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz.

③ Zihin ve Beden

İki töz mü, tek madde mi?

Düalizm

Descartes

- Zihin düşünen tözdür, beden yer kaplayan töz
- Zihin fiziksel değildir, fotoğrafı çekilemez
- Düşünen beyin değil zihindir
- "Düşünüyorum, öyleyse varım."

Materyalizm

La Mettrie

- İnsan da hayvan gibi bir makinedir (İnsan Makine)
- Aradaki fark sadece karmaşıklıkta
- Ruh, beden hareket ilkesi ya da duyarlı bir parçası
- Zihinsel her şey beynin bir işlevi

↳ Beyin görüntüsünün düşünceyi göstermeyeceğini, zihnin fiziksel olmadığını söyleyen parça **düalist** (Descartes); ruhu maddeye indirgeyen parça **maddeci** (La Mettrie).

Ruh ve beden: bir dize

- Yunus Emre'nin "Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm." dizesi ruh ile beden ilişkisini özetler: insanın **aslı ruhtur**; ruh et ve kemiğe bürünerek Yunus adıyla **görünür olur**. TYT 2026/21
- Dizeyi Descartes'la karıştırma: "düşünen töz ve yer kaplayan töz" ayrımı Descartes'ın; Yunus ruhun bedende görünüşe çıkmasını anlatır.

4) İnsan Nedir?

İnsanı tanımlamanın yolları

VAROLUŞÇULUK

Sartre

Varoluş özden önce gelir: insan önce var olur, kim olacağını yapıp ettikleriyle belirler

TYT 2021/15

KÜLTÜR FELSEFESİ

Cassirer

İnsan sembolik bir varlıktır: dil, mit, din, sanat, bilim ve tarih onun işlevsel tanımıdır

TYT 2018/22

TARİHSELLİK

Dilthey

İnsan tarihsel bir varlıktır; zamanın içinde değişir, geçmişini şimdiye taşır

TYT 2024/25

ANTİK TANIM

Aristoteles

İnsan akıl sahibi ve toplumsal (politik) bir canlıdır

ÖSYM'nin insan soruları

- Sartre: Bir eşyayı yaparken biçimini önceden tasarlarız, eşyanın özü varlığından önce gelir. İnsanda tersi: kimse doğuştan korkak ya da cesur değildir; **önce var olur, sonra eylemleriyle kendini yapar**. TYT 2021/15
- Cassirer: İnsanı ne metafizik bir öz ne de deneyle bulunacak bir içgüdü tanımlar; insanı **yaptığı iş** tanımlar. İnsanın ne olduğunu anlamak için dil, sanat, bilim gibi **ürettiklerine**, kültürüne bakmak gerekir. TYT 2018/22
- Dilthey: İnsanla ilgili her şey zamanın içinde olur; insan sürekli değişen, **tarihsel** bir varlıktır ve geçmişini anılarla şimdiye taşır. Tarih insanın hem kurduğu hem içinde biçimlendiği süreçtir; insandan kopuk, kendi başına işleyen bir süreç değildir. TYT 2024/25

5) Makineler Düşünebilir mi?

Turing ve Searle

Davranış ölçütü

Turing testi

- Sorgulayıcı yazışarak insanı makineden ayırmaya çalışır
- Ayırt edemiyorsa makine testi geçer
- Düşünmenin ölçütü gözlenebilir davranış
- Bir çocuk oyunundan, "taklit oyunu"ndan esinlenir

Anlama ölçütü

Çin odası (Searle)

- Çince bilmeyen biri kurallara bakarak doğru cevap üretir
- Dışarıdan Çince biliyor sanılır
- Sembolleri işlemek anlamak değildir
- Bilgisayar programı bu odanın ötesine geçemez

↳ Turing için ölçüt **dışarıdan görülen davranıştır**: makineyi insandan ayıramıyorsa "düşünüyor" demek için sağlam gerekçemiz vardır. Searle'e göre doğru cevap vermek yetmez: **anlamı kavramak** sembolleri kurallara göre işlemekten başka bir şeydir ve insana aittir. **TYT 2025/11 - 2026/12**

İnsanı insan yapan nedir?

- Bıçak Sırtı filmindeki **replikalar** görünüşte ve davranışta insandan ayırt edilemez, kendilerine yüklenen anılarla insan olduklarını sanır. Film şunu sorar: İnsanı insan yapan anılar mı, duygular mı, bilinç mi? Duygu için organik olmak gerekir mi? **TYT 2023/12**
- Bu tartışma **insanın özü** ve **bilinç** üzerinedir. Dış dünyanın gerçek olup olmadığı ise bilgi felsefesinin sorusudur, bu tartışmanın değil. **TYT 2023/12**

6) Zaman

Bergson: yaşanan zaman

- Bergson'a göre saatin zamanı, zamanı mekân gibi **eşit parçalara** böler. Yaşanan zaman (**süre**) ise bölünmez; anlar birbirinin içine akar ve birlikte **canlı bir bütün** olur. **TYT 2026/15**
- Bergson'un film benzetmesi: tek tek karelerde hareket yoktur, kareler art arda oynayınca ortaya çıkar. Hareketi ve zamanı parçalayan akıl onu kaçar; Bergson bu yüzden **sezgiyi** öne çıkarır.
- Öbür görüşler: Augustinus'a göre zaman ruhun bir uzanımdır (geçmiş bellek, şimdi dikkat, gelecek beklenti). Newton'a göre zaman mutlaktır, olaylardan bağımsız akar. Kant'a göre zaman, deneyimin zihindeki formudur.

7 ÖSYM'nin Kalıbı

Varlık sorusunu çözmek

- 1 Filozofun adını gör, görüşünü hatırla: Descartes iki töz, La Mettrie madde, Sartre varoluş, Bergson süre.
- 2 Ad verilmemişse parçadaki ipucunu bul: "iki ayrı töz" düalizm, "makine" maddecilik, "önce var olur" varoluşçuluk.
- 3 Yapay zekâ parçasında ölçütü ayırt et: davranış mı (Turing), anlama mı (Searle)?
- 4 "Ulaşılamaz" ya da "beklenmez" sorusunda parçanın konusu dışında kalan seçeneği ara: insanın özü tartışılırken evrenin gerçekliği sorulmaz.

ÖSYM'nin 10 sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
Zihin ve beyin	İki ayrı töz: Descartes'in düalizmi. TYT 2018/13
İnsanın işlevsel tanımı	İnsan ürettikleriyle, kültürüyle tanınır. TYT 2018/22
İnsan bir makine	Ruh da maddedir: beynin bir işlevi. TYT 2019/22
Eşya ve insan	Varoluş özden önce gelir. TYT 2021/15
Replikalar	Dış dünyanın gerçekliği bu tartışmaya girmez. TYT 2023/12
İnsan ve tarih	Tarih insandan kopuk işlemez. TYT 2024/25
Çin odası	Anlamak, sembol işlemekten fazlasıdır. TYT 2025/11
Taklit oyunu	Ölçüt: dışarıdan görülen davranış. TYT 2026/12
Yaşanan zaman	Süre bölünmez, akan bir bütündür. TYT 2026/15
Ruh ve beden: dize	Ruh asıl, beden onun görünüşü. TYT 2026/21

8 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

ÖSYM'nin bu ünitedeki sorularda kurduğu tuzaklar. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Zihnin fiziksel olmadığını, düşünenin beyin değil zihin olduğunu söyleyen görüş maddecilik değil, Descartes'in düalizmidir. TYT 2018/13

- 2 Cassirer insanı metafizik bir öze ya da deneysel bir içgüdüyle tanımlamaz; insan yaptığı işle tanımlanır. **TYT 2018/22**
- 3 La Mettrie ruhu ayrı bir töz saymaz; ruhu maddeye, beynin işlevine indirger. **TYT 2019/22**
- 4 Sartre'a göre öz önce gelmez: insan doğuştan korkak ya da cesur değildir, eylemleriyle öyle olur. **TYT 2021/15**
- 5 Replikalar tartışması insanın özünü sorar; dış dünyanın gerçek olup olmadığı bilgi felsefesinin sorusudur. **TYT 2023/12**
- 6 Dilthey'a göre tarih insandan kopuk işlemez; insan tarihi kurar ve ondan etkilenir. **TYT 2024/25**
- 7 Çin odasındaki görevli doğru cevap verir ama Çince bilmez: doğru çıktı anlamanın kanıtı değildir. **TYT 2025/11**
- 8 Turing testi bilinci ya da biyolojik beyni ölçmez; ölçüt dışarıdan gözlenen davranıştır. **TYT 2026/12**
- 9 Bergson'a göre yaşanan zaman, saatteki gibi art arda dizilmiş anlardan oluşmaz; bölünmez bir süredir. **TYT 2026/15**
- 10 Yunus'un dizesi ruhun ölümsüzlüğünü değil, ruhun bedene bürünüp görünüşe çıkmasını anlatır. **TYT 2026/21**

9 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Ontoloji, varlık felsefesinin öbür adıdır.	☐ D ☐ Y
2. Descartes'a göre zihin ve beden tek bir tözdür.	☐ D ☐ Y
3. La Mettrie insanı karmaşık bir makine olarak görür.	☐ D ☐ Y
4. Sartre'a göre insanın özü doğuştan belirlidir.	☐ D ☐ Y
5. Turing'e göre makinenin düşünüp düşünmediği davranışına bakılarak anlaşılır.	☐ D ☐ Y
6. Searle'ün Çin odası, makinelerin anlayarak düşündüğünü gösterir.	☐ D ☐ Y
7. Bergson'a göre saatin ölçtüğü zaman ile yaşanan zaman aynıdır.	☐ D ☐ Y

8. Cassirer insanı sembolik bir varlık olarak tanımlar.

☐ D ☐ Y

9. Dilthey'a göre insan tarihsel bir varlıktır.

☐ D ☐ Y

10. Materyalizm, asıl varlığın düşünce olduğunu savunur.

☐ D ☐ Y

11. Gorgias'a göre hiçbir şey yoktur; olsa bile bilinemez.

☐ D ☐ Y

12. Spinoza'ya göre tek bir töz vardır: Tanrı ya da doğa.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. **D** Var olanı var olan olarak inceler.

2. **Y** Descartes düalisttir: düşünen töz ve yer kaplayan töz

3. **D** Ruh maddeye indirgenir.

4. **Y** Varoluş özden önce gelir; insan kendini eylemleriyle yapar.

5. **D** Sorgulayıcı ayırt edemezse makine testi geçer.

6. **Y** Tersine: sembollerini işlemek anlamak değildir.

7. **Y** Yaşanan zaman (süre) bölünemez bir akıştır.

8. **D** Dil, mit, sanat, bilim onun ürünleri.

9. **D** Zaman içinde değişir, geçmişini şimdiye taşır.

10. **Y** Bu idealizmdir; materyalizme göre her şey maddedir.

11. **D** Varlığın var olmadığını savunur.

12. **D** Spinoza tekçidir (monizm).

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).